

Äldre och läkemedel

Läkemedel med betydande antikolinerga effekter

Att anpassa olika läkemedelsbehandlingar för äldre, framför allt de mest sjuka och sköra, borde inte vara något nytt för kliniskt verksamma som i sitt arbete behandlar äldre patienter. Det finns många rekommendationer och check-listor som syftar till att både uppmärksamma problemet och även ge vägledning för hur vården kan förbättra äldres läkemedelsanvändning. Huvudmålet är att minska de allvarliga biverkningar och/eller interaktioner som brukar drabba de sköra äldre mycket mer än andra åldersgrupper. Det här får betraktas som en positiv särbehandling av den här patientgruppen.

En svensk lista över olämpliga läkemedel (LM) finns i Socialstyrelsens (SoS) publikation (Indikatorer för god läkemedelsterapi hos äldre) från 2017. Det finns även en europeisk lista (EU(7)-PIM list) och en amerikansk lista (AGS Beers criteria).

SoS har betecknat sådana preparat som ”preparat som bör undvikas om inte särskilda skäl föreligger” och i engelsk litteratur beskrivs dessa som ”potentially inappropriate medicines”, PIM. I sin publikation Vård och omsorg om äldre – Lägesrapport 2020 har SoS dock skärpt ordvalet till att kalla sådana LM som ”olämpliga”. Oavsett vilket namn som används menar SoS att det inte är förbjudet att använda de läkemedlen men att ”det ska vidare finnas en välgrundad och aktuell orsak (indikation) för att använda läkemedlet och läkaren ska ha bedömt att den förväntade nyttan med läkemedlet står i rimlig proportion till riskerna. Behandlingen bör också följas upp och omprövas regelbundet med täta intervaller”.

Bland de LM eller läkemedelsgrupper som lyfts fram som särskilt olämpliga för denna patientgrupp är LM med betydande antikolinerg effekt vilka används relativt ofta i rutinsjukvård. En del studier uppskattar att upp till 50 % av hemmaboende äldre använder ett eller fler sådana LM. Trots att äldre förskrivs flest antikolinerga LM, utgör äldre den patientgrupp som är mest känslig för att få antikolinerga biverkningar.

Det finns även misstankar om att dessa LM kan leda till varaktigt kognitivt svikt (demens) och även öka mortaliteten, men evidensen för dessa påståenden är inte entydig.

Den antikolinerga effekten kan (hos framför allt äldre personer) leda till:

- Trötthet
- Förvirring (konfusion, delirium), kognitiv nedsättning
- Yrsel
- Fall
- Muntorrhet
- Förstoppning
- Urinretention, urininkontinens
- Takykardi
- Torra ögon
- Akut glaukom hos riskpatienter
- Torr hud
- Sämre ADL-funktion
- Sämre livskvalitet

Skatta antikolinerg effekt

Det finns olika skattningsmetoder och skalor för att definiera och skatta den antikolinerga effekten ett LM kan ha på individen. Samstämmigheten mellan dessa metoder är tyvärr inte hundra procentig men för en del LM finns det tillräckligt med underlag att klassificera dem som betydande antikolinerga.

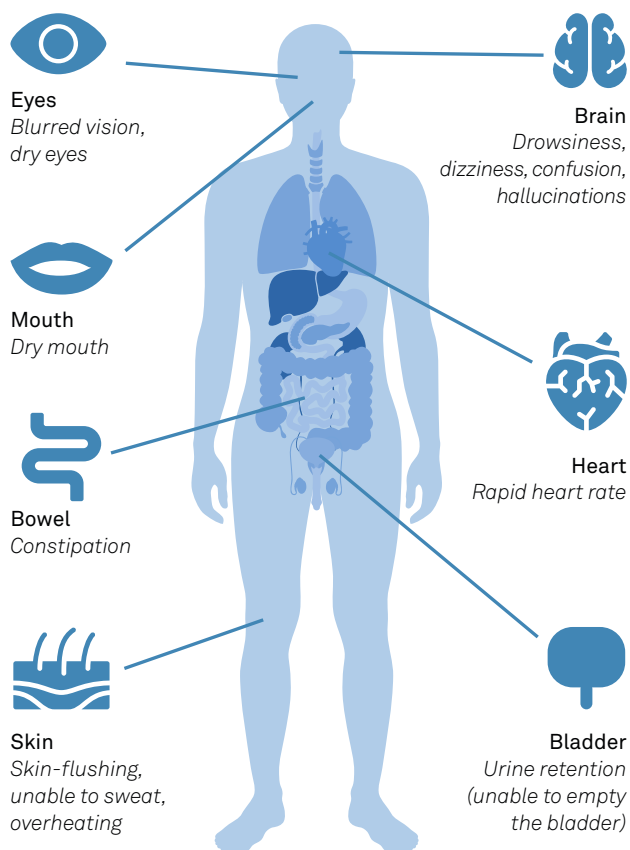
Nedan är en tabell med LM som har betydande antikolinerg effekt och som finns registrerade i Sverige.

Expertgrupp Äldre och läkemedel

Athir Tarish

athir.tarish@regionvastmanland.se

Läkemedelsgrupp	Substans	Preparat-exempel
Medel vid funktionella tarmsymtom	glykopyrron hyoscyamin	Robinul Egazil
Antiemetika	hyoscin	Scopoderm
Medel mot överaktiv blåsa	oxybutynin tolterodin solifenacin fesoterodin	Ditropan Detrusitol Vesicare Toviaz
Muskel-avslappnande medel, övriga centralt verkande	orfenadrin	Norflex, Norgesic
Opioider i kombination med spasmolytika	morfin resp. ketobemidon i kombination med spasmolytika	Morfin-Skopolamin Ketogan supp.
Medel vid parkinsonism	trihexyfenidyl biperiden	Pargitan Akineton
Vissa anti-psykotiska LM	levomepromazin klorprotixen klozapin perfenazin olanzapin	Nozinan Truxal Leponex Trilafon Zyprexa
Vissa lugnande medel	hydroxizin	Atarax
Antidepressiva, icke-selektiva monoaminåterupptagshämmare	klomipramin amitriptylin	Anafranil Saroten
Antihistaminer, vissa (1:a generationen)	klemastin alimemazin prometazin meklozin	Tavegyl Theralen Lergigan Postafen

Källa: The Canadian Deprescribing Network, 2017

Referenser

- American Geriatrics Society 2019 Updated AGS Beers Criteria for Potentially Inappropriate Medication Use in Older Adults. *J Am Geriatr Soc.* 2019 ;67(4):674-694.
- Cardwell K, Hughes CM, Ryan C. The Association Between Anticholinergic Medication Burden and Health Related Outcomes in the 'Oldest Old': A Systematic Review of the Literature. *Drugs Aging.* 2015; 32:835-848.
- Lertxundi U, et al. Expert-based drug lists to measure anticholinergic burden: similar names, different results. *Psychogeriatrics.* 2013; 13:17-24.
- Renom-Guiteras A, Meyer G and Thürmann PA. The EU(7)-PIM list: a list of potentially inappropriate medications for older people consented by experts from seven European countries. *Eur J Clin Pharmacol.* 2015.
- Salahudeen MS, Duffull SB and Nishtala PS. Anticholinergic burden quantified by anticholinergic risk scales and adverse outcomes in older people: a systematic review. *BMC Geriatrics.* 2015; 15:31.
- Socialstyrelsen. Diagnostisk checklista för förbättrad läkemedelsanvändning hos äldre. 2018.
- Socialstyrelsen. Indikatorer för god läkemedelsterapi hos äldre. 2017.
- Socialstyrelsen. Läkemedel som bör undvikas till äldre. 2019.
- Socialstyrelsen. Vård och omsorg om äldre – Lägesrapport 2020. 2020.
- Stewart C, et al. Anticholinergic Burden Measures Predict Older People's Physical Function and Quality of Life: A Systematic Review. *J Am Med Dir Assoc.* 2020.